

KS. WŁADYSŁAW P. WLAŻŁAK

KORONACJE OBRAZÓW MATKI BOŻEJ W ARCHIDIECEZJI CZĘSTOCHOWSKIEJ W OKRESIE DZIAŁALNOŚCI ARCYBISKUPA STANISŁAWA NOWAKA

1. Wprowadzenie

W momencie utworzenia diecezji częstochowskiej na jej terytorium znajdowały się dwa sanktuaria z koronowanymi wizerunkami Matki Bożej. Kolejne trzy wizerunki Madonny ukoronowano na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. Wraz z utworzeniem stolicy metropolitalnej w Częstochowie i uformowaniem archidiecezji w nowych granicach doszło do zintensyfikowania prac na rzecz rozbudzenia kultu maryjnego. Wiele ośrodków kościelnych otrzymało zaszczytny tytuł sanktuarium, co miało rozbudzić lokalny kult będący podstawą uzyskania zgody władz kościelnych na ukoronowanie ikony Najświętszej Maryi Panny. Wszystko to dokonało się w czasie posługi pierwszego metropolity częstochowskiego arcybiskupa Stanisława Nowaka. Już w dwa lata po utworzeniu metropolii doszło do ukoronowania obrazu NMP Różańcowej w Mrzygłodzie. Kolejna koronacja odbyła się w Pajęcznie, gdzie kościół ma XII-wieczną metrykę, a Maryja chlubi się tytułem Pajęczańskiej Matki Kościoła. Trzecia uroczystość koronacyjna na prawach papieskich została przeprowadzona w Bęczkowicach, gdzie znajduje się obraz Matki Bożej Oblubienicy Ducha Świętego Pocieszyciela. W międzyczasie przeprowadzono analogiczne uroczystości religijne na prawach diecezjalnych. Pierwsza z nich odbyła się we Mstowie, gdzie od wieków czczona była Matka Boża Miłosierdzia, następnie ukoronowano ikonę Madonny w Dankowie. Kolejne uroczystości koronacyjne odbyły się w Kłobucku i w Rudzie, gdzie kościoły świętowały jednocześnie wielowiekowe jubileusze swego istnienia.

2. Najświętsza Maryja Panna Mrzygłódzka

Dobrodziejem kościoła w Mrzygłodzie był kasztelan krakowski Stanisław Warszycy, który wznosił miejscową świątynię i doprowadził w 1644 r. do

ustanowienia Arcybractwa Różańcowego. W dokumencie konsekuracyjnym kościoła z 1662 r. wzmiankowano ołtarz Matki Bożej Różańcowej, w którym znajdował się obraz NMP Różańcowej. O jego pochodzeniu posiadamy bardzo mało informacji. Wzmożony kult maryjny spowodował, iż zdecydowano się przenieść go do oddzielnej kaplicy, którą rozpoczął wznosić ks. Paweł Węgrzynkowski, a dokończył ks. Kazimierz Lachowicz. Ten ostatni w 1747 r. przeniósł obraz do nowej kaplicy, gdzie przebywał do 1782 r., kiedy umieszczono go w ołtarzu głównym kościoła. Postacie Maryi i Dzieciątka były ozdobione sukienką, którą ufundował 1722 r. ks. P. Węgrzynkowski oraz koronami sprawionymi przez ks. K. Lachowicza. Dodatkowo w 1742 r. stolnik trembolewski Hilary Połubiński ufundował połączoną gwiazdę¹.

Po pewnym czasie wizerunek Madonny uległ zniszczeniu. Z tego powodu ks. Ludwik Zaborski ufundował nowy obraz, który w 1792 r. umieszczono w ołtarzu głównym. Wkrótce, bo już w 1804 r. ten sam kapłan dokonał wymiany obrazu, który przetrwał do obecnych czasów. Nazywany jest NMP Mrzygłodzką. Przedstawia on Maryję z Dzieciątkiem na lewej ręce w typie Hodegetrii. Na obrazie znajduje się sukienka z pierwszego wizerunku, co wskazuje, iż malarz Ciszewski zachował pierwotną kompozycję postaci. Fundatorem tegoż obrazu był hrabia Łukasz Bniński, dziedzic mrzygłodzki. W międzyczasie żywo rozwijający się kult maryjny krzewiony przez mansonarzy przybierał różne formy. Dowodem tego było potwierdzenie 15 grudnia 1888 r. istnienia Arcybractwa Różańcowego, do którego, zdaniem ks. Romualda Wójcika, należało kilka tysięcy wiernych. Ów kapłan doprowadził niebawem do wzmożenia pobożności maryjnej w okresie swojej działalności w parafii mrzygłodzkiej².

Godnym jego następcą okazał się ks. Zdzisław Skrzek, który bardzo gorliwie propaguje kult Matki Bożej. Przed wszystkim udokumentował przekonanie o cudowności obrazu sporządzając spis „Świadectw otrzymanych łask za wstawiennictwem Matki Bożej Mrzygłodzkiej”³. Podczas jego proboszczowania w parafii 21 maja 1986 r. biskup Stanisław Nowak dokonał renowacji kultu NMP Mrzygłodzkiej. Powstała tutaj kalwaria z ołtarzem polowym, gdzie organizuje się nabożeństwa dla przybywających wiernych⁴. Na prośbę bisku-

1 J. Wiśniewski, *Diecezja częstochowska. Opis historyczny kościołów i zabytków w dekanatach: będzińskim, dąbrowskim, sączowskim, zawierckim i żareckim oraz parafii Olsztyn, Mariówka Opoczyńska* 1936, s. 213-215, 217-218.

2 Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej (dalej: AACz) sygn. KK 89, s. 13-20, 29-30, 57-60, 77-79; G. Nawrocki, *Rys historyczny sanktuarium i kultu Matki Bożej Mrzygłodzkiej Wniebowziętej Królowej Różańca Świętego w parafii NMP Różańcowej w Myszkowie – Mrzygłodzie. Archidiecezja częstochowska, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej”* (dalej: WACz) 68 (1994) nr 11, s. 38-39; R. Wójcik, *Mrzygłód*, „Głos Ludu” 29 (1906), s. 8.

3 Z. Skrzek, *Świadectwa otrzymanych łask za wstawiennictwem Matki Bożej Mrzygłodzkiej*, WACz 68 (1994) nr 11, s. 43-48.

4 *Historia sanktuarium i kultu Matki Bożej Mrzygłodzkiej Wniebowziętej Królowej Różańca Świętego w parafii NMP Różańcowej w Myszkowie – Mrzygłodzie*, WACz 68 (1994) nr 6-7, s. 38-40.

pa częstochowskiego 24 października 1994 r. papież Jan Paweł II wydał bulle zezwalającą na koronację wizerunku NMP Mrzygłodzkiej koronami papieskimi⁵. Nałożenia diademów na skronie Dzieciątka Jezus i Maryi na błoniach myszkowskich dokonał 25 sierpnia 1994 r. legat papieski kardynał Adam Józef Maida, metropolita Detroit w obecności 5 kardynałów i 29 biskupów, uczestników XIX Międzynarodowego Kongresu Maryjnego w Częstochowie⁶. W celu ugruntowania kultu arcybiskup S. Nowak wydał „Dekret o pielęgnowaniu i rozwoju czci Najświętszej Maryi Panny Mrzygłodzkiej w związku z uroczystą koronacją Jej wizerunku w dniu 26 sierpnia 1996 r.”⁷

3. Najświętsza Maryja Panna Pajęczańska

Kościół pajęczański posiada metrykę z czasów Piotra Dunina, który w 1140 r. miał zbudować tutaj świątynię. Już w 1251 r. wzmiankuje się plebana pajęczańskiego Domostława, zaś 16 października 1269 r. odbył się tutaj synod prowincjonalny. W osiem lat później parafia przeszła na uposażenie kancelarii sieradzkiej, zaś w 1401 r. król Władysław Jagiełło przekazał jej dochody na rzecz Kolegiaty Św. Floriana w Krakowie. Ten związek z ośrodkiem uniwersyteckim w Krakowie zaowocował rozwojem religijnym Pajęczna promieniującym na następne stulecia. Niepośledni wpływ na to mieli proboszczowie, którzy byli wyznaczani spośród profesorów Akademii Krakowskiej. Dzięki ich zabiegom wzniesiono tutaj drewniany kościół w latach 1521-1533, do którego sprowadzono zapewne w tym czasie obraz Matki Bożej. Zastąpił on w tym okresie licznymi cudami, spisany przez Marcina z Łowicza. Szerzej na ten temat napisał ks. Władysław Piotr Wlazlak w książce pt.: „Dzieje kościelne Pajęczna”⁸. Dzięki jego badaniom udało się zdyskredytować tezę, jakoby obraz pochodził z XIII w. Autor powołał się na dokonania historyków sztuki, o których zdają się niektórzy zapominać. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa kardynała Stanisława Nagyego, który w swoim kazaniu podczas koronacji dał temu wyraz mówiąc, iż obraz pochodzi ze szkoły sądecko-krakowskiej.

Wróćmy jednak do zdarzeń, jakie miały miejsce w Pajęcznie po sprowadzeniu obrazu. Oprócz cudownych znaków dziejących się za sprawą Madonny należy wymienić ważne przejawy życia religijnego. Erygowano prebendę, dzięki której propagowano Bractwo Ubogich nawiązujące do szpitalnictwa.

5 *Breve Apostolskie „Imago Illa” Ojca Świętego Jana Pawła II zezwalające na koronację papieskimi koronami obrazu Matki Bożej Mrzygłodzkiej*, WACz 70 (1996) nr 8-9, s. 39-40.

6 *List arcybiskupa metropolity częstochowskiego przed koronacją Matki Bożej Mrzygłodzkiej*, WACz 70 (1996) nr 8-9, s. 41-44.

7 *Dekret o pielęgnowaniu i rozwoju czci Najświętszej Maryi Panny Mrzygłodzkiej w związku z uroczystą koronacją Jej wizerunku w dniu 26 sierpnia 1996 r.*, WACz 70 (1996) nr 8-9, s. 54-55.

8 W. P. Wlazlak, *Dzieje kościelne Pajęczna*, Pajęczno 2005, s. 154-166.

Przede wszystkich rozwijano nabożeństwo różańcowe, którego propagatorem był pleban pajęczański ks. Rafał Kazimierz Arteński. Założył on księgę bractwa, w której spisywano „Historię o cudownym obrazie Najświętszej Maryi Pajęckiej”. Nadzwyczajne zdarzenia tam opisane zostały potwierdzone przez dominikanina o. Jana Antoniego Lubienickiego w 1707 r. w czasie introdukcji Arcybractwa Różańcowego⁹. Niepoślednią rolę w tym zakresie pełnią zapisy wizytacji archidiakońskiej z XVII-XVIII w., które uwidaczniają skalę kultu maryjnego. Spisy wotów umieszczonych przy obrazie Madonny wskazują na nasilenie ruchu pątniczego w tym okresie¹⁰. Poeta baroku Wespazjan Kochowski, prezentując sanktuaria Maryjne w Polsce nie mógł pominąć słynącej łaskami Pajęczańskiej Pani. Pisał¹¹:

„Piękna w Sokalu, w Leżajsku Cudowną
Słynie dobrocią w Bochnie niewymowną
Chełm, Żydowice, Skępe i Pajęczne
Łaski Jej Wdzięczne”.

Nie były to jedyne akcenty w literaturze, gdyż sławę Madonny Pajęczańskiej rozprzestrzeniali historycy m.in.: ks. Piotr Jacek Pruszc, ks. Sadok Barącz, ks. Wacław z Sulgostowa oraz ks. Alojzy Fridrich. Owi autorzy opisywali cudowne zdarzenia od XVI do XVIII stulecia. Konsekracja nowej świątyni pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP i Św. Leonarda Opata 11 sierpnia 1754 r. dała impuls rozwojowi ośrodka kościelnego w Pajęcznie. Budowniczy kościoła ks. Franciszek Dziurkiewicz, oficjał i prepozyt wieluński, ufundował przy nim posesję mansjonarza, co 29 marca 1754 r. zatwierdził arcybiskup gnieźnieński Adam Ignacy Komorowski. Od tego momentu miejscowy pleban tytułował się prepozytem jako przełożony mansjonarzy. Pierwszy mansjonarz był równocześnie prebendarzem, do którego obowiązków należało śpiewanie wotywy o NMP we wszystkie święta Maryjne. Po likwidacji w końcu XVIII-stulecia prebendy i mansjonarii ich obowiązki przejęli wikariusze i proboszczowie. Czynili to nader skutecznie, gdyż w drugiej połowie XIX w., jak zapisano, do Bractwa Różańcowego należało „dość dużo osób z obowiązkiem opalania wszystkich ołtarzy i śpiewania różańca dwa razy dziennie w każdą niedzielę i święto”. Innym przejawem kultu maryjnego były wota, których znaczną część w 1792 r. sprzedano na reparację kościoła oraz ofiarowano na potrzeby ojczyzny 22 maja 1831 r. Ostatecznie na początku XX w. zachowało się srebrne oko, rączka z kości słoniowej i kilka sznurów koralii¹².

Pomimo strat materialnych, szerzono nadal kult NMP Pajęczańskiej. Niemordowanym propagatorem pobożności Maryjnej był ks. Walery Pogo-

9 P. J. Pruszc, *Początek morza łaski Bożej... przy obrazach Chrystusa Pana i Jego Matki Przenajświętszej*, Kraków 1662, s. 41.

10 Archiwum Diecezjalne we Włocławku (dalej: ADW) sygn. AAG. Wiz. 5, s. 91-92; ADW sygn. AAG. Wiz. 8, s. 307-308; ADW sygn. AAG. Wiz. 9, s. 534-535.

11 J. Starnowski, *Wespazjan Kochowski*, Wrocław 1988, s. 35.

12 Włażlak, *Dzieje kościelne...*, 158-159.

rzelski, który słauił Matkę Bożą w swoich pismach oraz na gruncie duszpasterskim. Podczas odpustu Narodzenia NMP 8 września 1919 r. do Pajęczna przybyło kilkanaście tysięcy wiernych z okolicznych parafii. Jego dzieło kontynuował ks. Aureliusz Chwiłowicz, który w 1936 r. oddał obraz do renowacji. W czasie drugiej wojny światowej mieszkańcy Pajęczna dali niezwykle dowód wielowiekowego przywiązania do Maryi, kiedy w bohaterki sposób uchronili obraz przed rabunkiem okupantów niemieckich. Fakt ten został upamiętniony w 1993 r. odsłonięciem płyty pamiątkowej na cmentarzu, gdzie obraz przechowywano w czasie okupacji. W okresie powojennym nie zaniechano oczywiście propagowania kultu NMP. Gorliwym w tej mierze był ks. Stanisław Nejman, w swej działalności duszpasterskiej. Jego następcy nie szczędzili także wysiłków w szerzeniu kultu Matki Bożej. Lecz dopiero ks. Jan Zdulski pod znacznym wpływem arcybiskupa S. Nowaka doprowadził do sfinalizowania prac na rzecz ukoronowania obrazu. W dniu 5 grudnia 2003 r. zwrócono się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o zgodę na koronację obrazu Matki Bożej w Pajęcznie. W trzy dni później uzyskano stosowne pozwolenie. Uroczystość koronacji odbyła się 28 maja 2005 r. pod przewodnictwem kardynała Stanisława Nagego w asyście arcybiskupa S. Nowaka i biskupa sosnowieckiego Adama Śmigielskiego¹³. W pierwszą rocznicę koronacji arcybiskup S. Nowak poświęcił pomnik papieża Jana Pawła II usytuowany w parku przykościelnym. Następnie procesjonalnie przeniesiono ikonę Madonny do ołtarza polowego, gdzie przed rokiem ją koronowano. Tutaj po zakończeniu Mszy św. metropolita częstochowski poświęcił nowo wzniesioną kaplicę upamiętniającą tamte zdarzenia.

4. Matka Boża Pocieszenia Oblubienica Ducha Świętego Pocieszyciela w Bęczkowicach

Pierwsze przekazy źródłowe dotyczące obrazu NMP w Bęczkowicach pochodzą z 1624 r., w związku z uzyskiwanymi tutaj łaskami przez wiernych. W roku 1775 obraz został przeniesiony z ołtarza głównego kościoła parafialnego do ołtarza bocznego¹⁴. W czasie prac konserwatorskich przeprowadzonych w latach 2003-2004 odkryto, iż pierwotny obraz NMP Wniebowziętej pochodzący z XVI w. został po 1852 r. przemalowany na wizerunek Niepokalanej NMP. Nałożono na niego wtedy srebrną sukienkę i posrebrzaną koronę z poprzedniego obrazu. Zdaniem Pawła Janowskiego przemalowanie obrazu było spowodowane chęcią zabezpieczenia przed zrabowaniem przez zaborców. Jednak bardziej prawdopodobną przyczyną był fakt ogłoszenia w 1854 r. dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP. Ostatecznie podjęto decyzję, iż zo-

13 P. Maciaszek, *Królewskie diademy dla Pajęczańskiej Matki Kościoła*, „Niedziela Częstochowska” 48 (2005) nr 23/628, s. I, III; Włażlak, *Dzieje kościelne...*, 162-166.

14 AACz sygn. KD 137, s. 5, 44, 50, 71, 97-98.

stanie odślonięty stary obraz, zaś późniejszy wizerunek NMP skopiowano na nowym podobrazu. Pierwotny odrestaurowany obraz Wniebowzięcia NMP umieszczono w bocznej kaplicy kościoła parafialnego w Bęczkowicach, którą 30 listopada 2004 r. poświęcił arcybiskup Stanisław Nowak. Nowo namalowany obraz Niepokalanego Poczęcia NMP został umieszczony w sanktuarium na Pociesznej Górze¹⁵. Czynności tej dokonano w czasie uroczystości odpustowej 2005 r. po wcześniejszym poświęceniu obrazu przez arcybiskupa S. Nowaka. Wizerunek ten wyobraża NMP stojącą na sierpie księżycy, pod którym znajduje się kula ziemską oplecioną węzłem. Po obu stronach umieszczono głowy aniołów. Na suknię Maryi nałożono srebrną sukienkę z pierwotnego obrazu, a głowę ozdobiono posrebrzaną koroną. Maryja ze złożonymi rękami ma różową suknię i ciemnoniebieski płaszcz. Dookoła głowy umieszczono dwanaście gwiazd¹⁶.

Aktu koronacji zdecydowano się dokonać względem starszego obrazu Matki Bożej Pocieszenia Oblubienicy Ducha Świętego Pocieszyciela. W tym celu arcybiskup S. Nowak 15 października 2006 r. skierował prośbę do Ojca Świętego w tej sprawie. W dniu 16 listopada tr. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów na mocy uprawnień papieskich wydała zgodę, „aby słynący obraz Bogurodzicy Dziewicy Maryi, Matki Pocieszenia, otoczony kultem w miejscowości Bęczkowice został ukoronowany w imieniu Ojca Świętego i w oparciu o jego autorytet”. Z kolei 18 kwietnia 2007 r. na placu Św. Piotra papież Benedykt XVI pobłogosławił koronę i kopię słynącego łaskami obrazu NMP Bęczkowickiej. W dniu 13 maja 2007 r. odbyło się w kościele sanktuarijnym sympozjum historyczno-teologiczne „Ku koronacji Matki Bożej Bęczkowickiej”. Ostatecznie aktu koronacji dokonał 8 września 2007 r. kardynał Stanisław Dziwisz w asyście biskupów, duchowieństwa i licznie zgromadzonych wiernych¹⁷.

5. Najświętsza Maryja Panna Mstowska

Starożytną metrykę kościelną posiada Mstów, gdzie po wzniesieniu nowego kościoła w 1441 r. arcybiskup gnieźnieński Wincenty Kot podniósł go do rangi kolegiaty zakonnej pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP. W następnych latach kościołowi temu sławy przysparzał łaskami słynący obraz Matki Bożej. Potwierdzają to akta powizytacyjne z 2 listopada 1779 r., gdzie zapisano, iż w trzecim ołtarzu kościoła mstowskiego pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej znajdował się „obraz arkuszowy na

15 *Świadectwo ustanowienia Drogi Krzyżowej na Kalwarii przy sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia na Pociesznej Górze*, WACz 74 (2000) nr 7-8, s. 27.

16 P. Janowski, *Kult Matki Bożej Pocieszenia w Bęczkowicach i na Pociesznej Górze*, Bęczkowice 2006, s. 27-28.

17 *Ku koronacji Matki Bożej Bęczkowickiej. Materiały z sesji naukowej. Bęczkowice, 13 maja 2007 r.*, Częstochowa 2007; *Uroczystość koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia Oblubienicy Ducha Świętego*, Bęczkowice 2007, s. 8 n.

papierze wrocławskim Najśw[iętszej] Panny Jasnej Góry Częstochowskiej Kościołowi i miejscu temu za dar najzacniej, aby z doznanymi łaskami przez Imci PP. Wężyków Widawskich oddany w Roku Pańskiego 1647. Obraz ten Przenajświętszy, na ręku piastuna świecący się od złota. Przed tym, że obrazem, co środa śpiewana bywa wotywa od powietrza na honor Panny Przenajświętszej Niepokalanie Poczętej¹⁸. Przed przekazaniem obraz został zakupiony w Częstochowie przez Zofię Zamojską, która przebywając w Strzelcach Wielkich doznała przy nim uzdrowienia. Przeniesienie obrazu do kościoła klasztorowego we Mstowie było wielką manifestacją wiernych, co stało się 6 marca 1647 r. za wcześniejszą aprobatą arcybiskupa gnieźnieńskiego Macieja Łubieńskiego¹⁹.

Jak wynika z akt powizytacyjnych z 1683 r. obraz był pokryty haftowanymi sukienkami zakładanymi w zależności od święta czy też okresu liturgicznego. Były też liczne wota przymocowane do sukienki lub hebanowej ramy obrazu pokrytej srebrną blachą²⁰. Po zbudowaniu nowej świątyni obraz umieszczono w drugim ołtarzu. Według danych źródłowych z 11 sierpnia 1744 r. „obraz częstochowski Błogosławionej Matki Boga, łaskami słynący, sukienką srebrną pokryty, perłami i kamieniami drogocennymi ozdobiony”²¹. W kilkanaście lat później odnotowano, iż obraz znajdował się w ołtarzu NMP Różańcowej, do którego około 1754 r. przeniósł go prepozyt Ignacy Augustyn Kozierowski. Był on wtedy przyozdobiony licznymi wotami, co świadczyło o jego popularności. Według opisu z 1763 r. zniknęło z obrazu wiele ozdób²².

W tym czasie obraz musiał ulec znacznemu zniszczeniu, skoro przed nałożeniem sukienki na oryginał nakładano inny wizerunek NMP narysowany ołówkiem na papierze. Odkrycia tego dokonano w sierpniu 1939 r. podczas prowadzonych prac konserwatorskich. Wtedy to miejscowy proboszcz ks. Michał Maniewski oddał dawny obraz do restauracji malarzowi B. Rutkowskiemu, a kopię umocowano na odwrocie wizerunku. Po odnowieniu obraz został 16 listopada tr. wystawiony w ołtarzu. Kopię zdjęto z tego obrazu, odnalezioną w 1995 r. przy porządkowaniu zakrystii. Została oprawiona w nowe ramy i przeniesiona do klasztornej kaplicy. W tym samym roku poddano pracom konserwatorskim oryginał obrazu w pracowni dzieł sztuki Józefa Żołyńskiego, zaś w rok później odnowiono ramę obrazu i jego zasłonę przedstawiającą NMP Niepokalanie Poczętą. Po przeprowadzonych zabiegach konserwatorskich obraz stanowi rytowaną podobiznę ikony jasnogórskiej, co wyraźnie potwierdza napis zachowany na obrazie mstowskim w górnej części „obraz Panny Mariej Czestochowski”. W centrum obrazu znajduje się wizerunek NMP z Dzieciątkiem. Postacie te osłonięte są sukienką z blachy srebrnej,

18 ADW sygn. AAG. Wiz. 74, s. 73-75, 81-82, 84.

19 K. Łatak, *Sanktuarium Matki Bożej Mstowskiej*, Elk 2000, s. 49-54.

20 ADW sygn. AAG. Wiz. 8, s. 281-282.

21 K. Łatak, *Obraz Matki Bożej Mstowskiej i jego kult*, Kraków 1999, s. 23.

22 ADW sygn. AAG. Wiz. 59, s. 1007-1008.

miejscami pozłacanej, na której wykonano zdobienia techniką tryblowania i grawerowania. Sukienka jest dekorowana motywami roślinnymi. Całość zdobiona jest sznureczkami drobnych pereł²³.

W roku 1990 parafię ponownie objęli Kanonicy Regularni Laterańscy, którzy w 1997 r. zorganizowali uroczystości 350-lecia obecności obrazu we Mstowie. W dniu 24 maja 2000 r. arcybiskup S. Nowak wydał dekret określający kościół Wniebowzięcia NMP we Mstowie jako sanktuarium NMP Mstowskiej²⁴. Wierni wraz z duszpasterzami, by okazać wdzięczność za otrzymane łaski od Matki Bożej, ufundowali złote korony dla przyozdobienia cudownego wizerunku. Stosowny Dekret wyrażający zgodę metropolity częstochowskiego na uroczystą koronację obrazu Matki Bożej Mstowskiej Miłosierdzia został wystawiony 30 lipca 2000 r.²⁵ W tym też dniu arcybiskup S. Nowak wraz z biskupami pomocniczymi: Antonim Długoszem i Janem Wątrobą, dokonał koronacji obrazu NMP Mstowskiej w obecności duchowieństwa i rzeszy wiernych²⁶.

6. Najświętsza Maryja Panna Dankowska

Ikona Matki Bożej została sprowadzona do parafii w Dankowie w pierwszej połowie XVII w. przez wojewodę mazowieckiego Stanisława Warszyckiego. Był on fundatorem kościoła, który został konsekrowany 22 lipca 1675 r. przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Andrzeja Olszewskiego. Nieco wcześniej, bo w 1634 r. ufundował utrzymanie dla trzech mansjonarzy, co 13 stycznia 1644 r. w Skierniewicach zatwierdził arcybiskup M. Łubieński. Do ich obowiązków należało codziennie śpiewanie oficjum o Matce Bożej. W roku 1668 ikona Madonny została ozdobiona srebrną sukienką. W dniu 15 sierpnia 1669 r. zostało założone staraniem S. Warszyckiego Arcybractwo Różańcowe. Pod koniec XVIII w. zaprzestali działalności mansjonarze, co spowodowało zmniejszenie gorliwości w propagowaniu kultu maryjnego. Niewiele danych posiadamy z następnego stulecia. Udało się jedynie ustalić na podstawie inwentarza z 1852 r. lakoniczną informację, iż w lewym bocznym ołtarzu znajdował się obraz NMP Częstochowskiej na zasuwie z obrazem Św. Anny. Analogiczną informację odnotowano w inwentarzu z 1863 r. dodając, iż sukienka Matki Bożej Częstochowskiej była „z dwiema koronami”²⁷.

Zdaniem ks. Bogdana Blajera obraz umieszczony został na trzech deskach złączonych pionowo, o wymiarach 127 x 87 cm. Postać Matki Bożej

23 Łatak, *Sanktuarium Matki Bożej...*, s. 61-63.

24 *Dekret określający kościół Wniebowzięcia NMP we Mstowie jako Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Mstowskiej*, WACz 74 (2000) nr 7-8, s. 40.

25 *Dekret wyrażający zgodę arcybiskupa metropolity częstochowskiego na uroczystą koronację obrazu Matki Bożej Mstowskiej Miłosierdzia*, WACz 74 (2000) nr 7-8, s. 41-42.

26 *Rys historyczny sanktuarium*, WACz 74 (2000) nr 7-8, s. 54.

27 AACz sygn. KD 119, k. 7, 18, 34; AACz sygn. KK 148, s. 405, 429, 591-593; *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1879, Vladislaviae 1878*, s. 57-58.

i Dzieciątka jest namalowana farbami olejnymi na płótnie naklejonym na deski. Natomiast złote tło, grawerowane motywami liści akantu i kwiatów, jest zrobione na podkładzie wapienno-kredowym i bolusie. Obraz zdobi szeroka ażurowa rama z motywami wici roślinnej, podobnie jak w tle. Przemalowanie wizerunku spowodowało jego zniekształcenie. W czasie prac konserwatorskich prowadzonych w 1975 r. usunięto przemalowania. Srebrne sukienki umieszczono na zasuwie. Renowacja obrazu przed koronacją została przeprowadzona przez konserwatora Marię Góralczyk. W roku 1995 obraz przeniesiono z bocznego ołtarza do głównego²⁸. W dniu 27 kwietnia 2002 r. proboszcz dankowski ks. Czesław Chwał zwrócił się z prośbą do metropolity częstochowskiego o koronację obrazu NMP w Dankowie²⁹. Stosowny dokument w tej sprawie został wystawiony 25 maja tr. W tym też dniu aktu koronacji NMP Częstochowskiej w Dankowie dokonał arcybiskup S. Nowak w obecności biskupa A. Długosza i J. Wątroby³⁰.

7. Najświętsza Maryja Panna Kłobucka

Podobnie jak we Mstowie również i w Kłobucku działalność duszpasterską prowadzili Kanonicy Regularni Laterańscy. Prawdopodobnie to oni sprowadzili tutaj około 1454 r. obraz Madonny z Krakowa. Sam wizerunek miał powstać w pierwszej połowie XV w. Pierwsze dane źródłowe na jego temat pochodzą z 1693 r., kiedy obraz został okradziony z wotów przez nieznaną sprawcę. Kolejne przekazy pochodzą z akt powizytacyjnych z lat 1747-1748, w których odnotowano wota srebrne przy obrazie, sukienkę srebrną na wizerunku NMP. Działające przy tym kościele Bractwo Różańcowe, posiadało przywileje nadane przez generała zakonu Dominikanów w Rzymie, potwierdzone przez przełożonego dominikanów krakowskich oraz miejscowego biskupa. Członkowie bractwa mieli śpiewać różaniec w niedzielę i święta Maryjne oraz świadczyć uczynki miłosierdzia wobec bliźnich³¹. W okresie niewoli narodowej po kasacie klasztoru pobożność Maryjna znacznie osłabła. W powojennej Polsce rozpoczęto dzieło odbudowy kultu Matki Bożej. Szczególne zasługi w tej mierze położył proboszcz kłobucki ks. Kazimierz Troczyński. Dzięki jego zabiegom 29 sierpnia 1996 r. obraz oddano do renowacji. W dwa dni później miejscową świątynię okradziono, jednak obrazu już nie było w kościele, co poczytano jako widzialny znak z Nieba i co wzmogło kult Matki Bożej Kłobuckiej Niepokalanej Ucieczki Grzeszników, jak ją zaczęto

28 B. Blajer, *Obraz Matki Bożej Częstochowskiej w Dankowie*, bmr, s. 7-8.

29 C. Chwał, *Prośba o koronację obrazu Matki Bożej Dankowskiej w Dankowie*, WACz 76 (2002) nr 5-7, s. 48.

30 *Akt koronacyjny obrazu Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej w Dankowie*, WACz 76 (2002) nr 5-7, s. 62.

31 Z. Jakubowski, *Obraz Matki Bożej w kościele kłobuckim*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 47 (1973), s. 281-284.

wtedy nazywać³². W dniu 29 kwietnia 2004 r. ks. K. Troczyński skierował do metropolity częstochowskiego prośbę o koronację obrazu Matki Bożej Kłobuckiej Niepokalanej Ucieczki Grzeszników³³. W dniach od 22 do 30 maja tr. odbyła się nowenna do NMP Kłobuckiej przygotowująca wiernych do aktu koronacji. Uroczystość koronacyjna odbyła się 31 maja tr., a przewodniczył jej arcybiskup S. Nowak wraz z biskupem J. Wątrobą³⁴.

8. Najświętsza Maryja Panna Rudzka

Ikona Matki Bożej Rudzkiej należy do obrazów Matki Bożej z Dzieciątkiem typu Hodegetrii. Według „Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce” miałby on pochodzić z XVIII w.³⁵ Niestety powyższych danych nie da się potwierdzić na podstawie źródeł archiwalnych. W aktach parafii rudzkiej przechowywanych w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej odnotowano, iż „w miejsce obrazu zużytego i długimi laty zniszczonego, na drzewie malowanego, wyobrażającego koronację Matki Bożej, w wielkim ołtarzu na nowo wzniesionym tabernaculum, zaprowadzić wielki krzyż drewniany, dębowy, czarno malowany, na którym figura Zbawiciela i dwóch obok cherubinów z żelaza lanego i całkowicie wyzłocone. Stary zaś obraz, o którym nadmienilem utwierdzić w tymże ołtarzu w tyle za krzyżem widziane. Tytuł wprawdzie kościoła jest Narodzenia Matki Boskiej, ale jest obraz Najświętszej Maryi Panny w kaplicy, do którego zwrócone jest całe nabożeństwo ludu w czasie odpustu 8 września”³⁶.

Ów zapis sugeruje kult maryjny rozwijany w parafii rudzkiej, a oparty głównie o obchody odpustu w dniu 8 września, czyli Święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Obchód tejże uroczystości związany z Świętem Matki Bożej Siewnej, zwyczajowo gromadził rzesze wiernych z okolicznych miejscowości. Wyrazem czci oddawanej Maryi oraz licznie doznanych łask były wota do dziś przechowywane w świątyni parafialnej. Wszystko to zobligowało władze diecezjalne do zorganizowania koronacji ikony Najświętszej Maryi Panny w Rudzie. W wyniku przeprowadzonych prac konserwatorskich udało się ustalić, iż obraz był zakryty złożono-srebrzoną sukienką lipową, na aksamitnym tle, z ośmioma gwiazdami wokół głowy Maryi i Dzieciątka. Mimo iż na wizerunku Obu Postaci znajdowały się korony, to należy zazna-

32 K. Troczyński, *Obraz Matki Bożej Kłobuckiej – Niepokalanej Ucieczki Grzeszników*, WACz 78 (2004) nr 5-7, s. 51-52.

33 K. Troczyński, *Prośba o koronację obrazu Matki Bożej Kłobuckiej – Niepokalanej Ucieczki Grzeszników*, WACz 78 (2004) nr 5-7, s. 53.

34 *Akt koronacyjny obrazu Matki Bożej Kłobuckiej – Niepokalanej Ucieczki Grzeszników*, WACz 78 (2004) nr 5-7, s. 66.

35 *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 2. *Województwo łódzkie, Powiat wieluński*, opr. H. Hohense-Ciszewska, B. Wolff, Warszawa 1954, s. 376.

36 B. Błajer, *Obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem w Rudzie*, WACz 80 (2006) nr 9, s. 8; AACz sygn. KK 203, s. 473.

czyć, że obraz nie był koronowany. Korony te mogły być założone pod koniec XIX w., kiedy przeprowadzono restaurację obrazu. Na tę okazję sporządzono drewniane korony wyłaczane szlagmetalem, z malowanymi kamieniami. Wydaje się dziwne, iż Jezus lewą ręką trzyma Ewangeliarz, natomiast brakuje Mu prawej ręki, którą powinien mieć wzniesioną w geście błogosławieństwa. Zagadkę tę udało się rozwikłać po zdjęciu sukienki i aksamitnego tła. Otóż nie istnieje obraz jako taki, gdyż z dawnej ikony pozostała tylko twarz Maryi, Jezusa oraz ręce Matki Bożej i lewa ręka Dzieciątka. Zostały one naklejone na deskach nowo zrobionej skrzyni. Fakt ten został potwierdzony w formie zapisu sporządzonego na odwrocie sukienki, gdzie czytamy, iż „obraz i cały ołtarz restaurowany w roku 1898 staraniem proboszcza ks. Władysława Gumńskiego przez Edmunda Sakorskiego wraz z jego pomocnikiem Piotrem Kubarskim – pozłotnikiem z Piotrkowa”. Dalej zapisano, iż „stolarz Konrad Wyncel zm. Roszkowice” zrobił skrzynię, w której znajduje się obraz³⁷.

Niestety, zdaniem ks. B. Blajera, zabiegi te doprowadziły do sporych zniszczeń pierwotnego obrazu, „o czym świadczą całe płaszczyzny wyluszczeń farby malarskiej”. Sugeruje on, iż zachowane części obrazu przyklejono klejem zwierzęcym, po wcześniejszym sporządzeniu konturów dawnego obrazu. Przypuszcza on także, iż sukienka pochodzi z wcześniejszego okresu, aniżeli data restauracji obrazu. Zdają się ten fakt potwierdzać uzupełnienia sporządzone na sukience w czasie prowadzonych prac konserwatorskich. Na podstawie przeprowadzonych oględzin należy przypuszczać, iż obraz był analogicznych rozmiarów jak jest obecnie. Namalowany na płótnie, bez koron, z niebieskim płaszczem Maryi. Pod welonem NMP znajdowała się delikatna chusta zawinięta wokół szyi. Sukienka była czerwona, na rękę Maryi sznur pereł oraz kwiat być może z różą w tejże ręce. Dzieciątko miało bordową szatę. Dane te wskazują, iż obraz ma nieco starszą metrykę i należy go datować na XVII w.³⁸ Warto wspomnieć o pierwszym obrazie, który niestety się nie zachował, a był wzmiankowany pod koniec XVI w. Stałe nabożeństwo do Matki Bożej zostało wprowadzone przez plebana Adama Zmorskiego. W roku 1641 ufundowano dwie posady mansjonarzy, którzy śpiewali oficjum o NMP. Potwierdzają to XVIII-wieczne akta powizytacyjne. Wyrazem czci były wota i srebrna sukienka na obrazie NMP w kaplicy Masłowskich³⁹. Koronacja odbyła się 24 września 2006 r., a dokonał jej arcybiskup S. Nowak⁴⁰.

37 Blajer, *Obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem...*, s. 9.

38 Tenże, *Obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem w Rudzie*, [w:] Ruda 900 lat historii. Obchody jubileuszowe związane z 900-leciem konsekracji kościoła pw. Św. Wojciecha w Rudzie i koronacji obrazu Matki Bożej Rudzkiej, Wieluń 2006, s. 136-137.

39 ADW sygn. AAG. Wiz. 12, s. 63-70; ADW sygn. AAG. Wiz. 17, s. 111-120.

40 *List arcybiskupa metropolity częstochowskiego do wiernych ziemi wieluńskiej zapraszający na uroczystości maryjne w Wieluniu i Rudzie*, WACz 80 (2006) nr 9, s. 63-65.

9. Zakończenie

Rozwój kultu maryjnego w archidiecezji częstochowskiej dokonał się dzięki zaangażowaniu miejscowego metropolity arcybiskupa Stanisława Nowaka. Wytwała praca duszpasterska propagująca pobożność maryjną i osobista postawa zaowocowały koronacjami papieskimi w Mrzygłodzie, Pajęcznie i Bęczkowicach oraz koronacjami diecezjalnymi we Mstowie, Dankowie, Kłobucku i Rudzie. W ten sposób wzrosło znaczenie lokalnych sanktuariów, do których przez wieki podążali wierni ze swymi troskami oddając się w opiekę Maryi. Należy na tym miejscu zauważyć, iż na terenie archidiecezji znajdują się jeszcze inne sanktuaria, gdzie od wieków czci się Najświętszą Maryję Pannę w Jej wizerunkach. Zapewne w następnych latach zostaną podjęte określone działania celem ukoronowania i tych obrazów cieszących się czcią wiernych.